

CHATSCHA GRISCHUNA

Bunas cifras per l’onn 2025

Cun l’ultim di da la chatscha speziala – ils 20 da december 2025 – è ida a fin la chatscha da selvaschina d’ungla. Tut en tut èn vegnids sajettads 4630 tschiervs, 2776 chavriels, 2894 chamutschs e 78 portgs selvadis. Quai ha il Chantun scrit la mesma en ina comunicaziun.

La chatscha supplementara saja stada pretensiusa pervi da l’aura. Causa las temperaturas autas saja la selvaschina stada repartida fitg ferm e betg en ils quartiers d’enviern. Tuttina hajan ins cuntanschì las finamiras dal plan da reducziun cumplainmain tar ils chavriels, e per 95 % tar ils tschiervs, vegn *Lukas Walser* da l’Uffizi chantunal da chatscha cità en la comunicaziun. (cdm/rtr/fmr)

GRISCHUN

Enguladitschs da vehichels

Tenor la Polizia chantunala dal Grischun hai dà dapi il temp da Nadal quatter enguladitschs da vehichels en la Tumleastga sco er en la Val dal Rain grischuna. En plirs cas han ins pudì arrestar almain singuls commembers u tut ils delinquents ch’han agì al lieu. La cronologia è la suandanta:

- Dis da Nadal 2025/Cazas – arrestà il lader en Frantscha
- Dis da Nadal 2025/Vaz Sut – arrestà ils laders fugitivs
- Ils 9 da schaner 2026/Zizers – engulà trais autos. Quels han ins vesì il medem di sin l’autostrada A3 en il sectur Bözberg en direcziun da Basilea. Ils delinquents en fugia han chaschunà plirs accidents da traffic. Ina persuna è vegnida blesada mortalmain durant in’acziun cun in’arma da feu.
- Ils 10 da schaner 2026/Zizers – engulà in auto. Cun il vehichel è vegnì chaschunà il medem di in accident da traffic ordaifer il chantun Grischun. Ils delinquents èn en fugia.

Tut ils cas èn succedids la saira tard u la notg. Tenor il cumporament da la delinquenta u dal delinquent avevan quels en tut ils cas l’intenziun d’engular vehichels a pretschs auts inserads da commerziants d’autos e da manar quels en Frantscha. Ils delinquents presumabels, tuts umens giuvens, èn domiciliads en Frantscha. (cdm/fmr)

INIZIATIVA SRG SSR

Comité d’iniziativa lantscha campagna

Las aderentas ed ils aderents da l’iniziativa SRG SSR han lantschà ier mesemna lur campagna da votaziun a Berna ad ina conferenza da medias. L’iniziativa dal pievel – lantschà da circuls da la PPS – vul reducir las taxas per radio e televisiun davent da 335 sin 200 francs ad onn, ultra da quai na duajan interpresas betg pli stuiar pajar taxas. La votaziun è ils 8 da mars.

Il cusseglier naziunal da la PPS, *Thomas Matter* dal comité d’iniziativa ha ditg, ch’ins stoppia distgargiar finanziaimain la populaziun en vista a tschains da locaziun e premias da la cassa da malsaus che s’augmentan. Cun ina reducziun da las taxas restian dapli daners per viver. (rtr/fmr)

CUIRA

Il comité «Gea a Brambrüesch» è sa furmà

Ils 8 da mars 2026 ha lieu la votaziun definitiva davart il project la nova pendiculara da Brambrüesch. In comité da sustegn «Gea a Brambrüesch» è sa furmà. Quai han communitgà las pendicularas Cuira-Dreibündenstein SA. Dal comité fan d’ina vart part politicras e politichers da differentas partidas, da l’autra vart er amatur dal sport, interprendiders e persunas da Cuira ch’èn loschs da lur muntogna da chasa. «Uss èsi temp da star bun per nossa muntogna da chasa – uschiglio perdain nus in toc olma da Cuira», declera *Andreas Riedi*, il president dal cussegl d’administraziun da las pendicularas Cuira-Dreibündenstein SA. (cdm/fmr)

TURITG

Colloqui cun texts da Jon Bardola

«Il chavrer da Valdretta» sa numna il raquint da Jon Bardola (1877 – 1954). Quel text vegn tractà e discutà mardi, ils 20 schaner 2026 a chaschun dal Colloqui rumantsch a l’Universiad populara da Turitg (VHS ZH). Il text vegn era congualà cun il raquint da Cristoffel e Jon Bardola «La figlia dal cuntrabandier». Il colloqui ha lieu da las 18.30 fin a las 20.00 en la sala KOL G-212. Il colloqui (en furma ibrida, q.v.d. en preschientscha ubain cun Zoom) maina *Mevina Puorger*. (cdm/fmr)

La vendita da bigliets sulettamain via VHS ZH: en la rait www.vhszh.ch/my-vhs/#login u per telefon +41 44 205 84 84 / + 41 44 205 84 94. Per ulteriuras infurmaziuns: mevina.puorger@bluewin.ch; +41 79 331 68 61

Gian-Marco Maissen declera cun passiu sia idea durant l’emprima ediziun dal Creaton a Turitg. FOTO MARTIN CANTIERI

Emprender rumantsch en pitschnas purziuns

Rumantsch2go! – uschia sa numna l’applicaziun per emprender rumantsch sursilvan en pitschnas purziuns. Grazie al telefonin po quai capitar sin cutschi, en il bus u durant la pausa da café. Creà quest program ha Gian-Marco Maissen en il rom da sia lavur da Bachelor da la Scola auta da pedagogia dal Grischun (SAPGR).

OLIVIA PORTMANN-MOSCA/FMR

Cura esì da dir «bien di» e cura «buna sera»? Dumondas da quiz che vegnan avant en l’applicaziun dad emprender sursilvan Ruman-tschi2go! realisada da *Gian-Marco Maissen*.

L’idea da crear insatge per che persunas interessadas pon emprender rumantsch ha Gian-Marco Maissen gia da ditg, sco ch’el raquinta al telefon. «Nus eran a chaschun dal chantar Bumaun Surrein ina maisada entira, tut pèrins mintgamai cun in partenari che na discurriva betg rumantsch. Ed or da quella situaziun hai dà la discussiun, sch’i na fiss betg pussaivel dad emprender rumantsch u almain in stgazi da plets da basa per pudair participar ad ina simpla conversaziun dal mintgadi», declera Gian-Marco Maissen. Er uschiglio haja el adina puspè gi inscuters cun persunas ch’avessan interess dad emprendre, però nagin temp u conflicts da termins u autras stgisas per betg pudair ir ad in curs u simplamain uschiglio avunda enturn las ureglias per sa pudair deditgar a la lingua. Era sch’el haja pustà ils mezs da scolaziun da la Lia Rumantscha per emprender ensemen cun sia partenaria, na saja l’access al rumantsch betg stà uschè simpel, raquinta l’anteriur collavuratur da RTR.

Cunquai ch’el era lura gia l’emprim onn student a la Scola auta da pedagogia dal Grischun (SAPGR) ed aveva era gi da sa far emprims patratgs pertutgond sia lavur da Bachelor, haja Gian-Marco Maissen lura pensà da cumbinar la chaussa e da metter ad ir in program online per emprender rumantsch a bass nivel.

Creaton sco punct da partenza

Ed uschia è questa idea da crear ina metoda dad emprender rumantsch en moda termaglianta madirada vinavant tar Gian-Marco Maissen. Parallelamain cun ses concept da la lavur da Bachelor ha el lura era prendì l’ocasiun ed è sa participà a l’emprima ediziun dal Creaton Rumantsch a Turitg. Qua ha el elavurà vinavant sia idea ensemen cun auters e lura preschentà al plenum. Or da l’idea da survegnir ina pitschna paja per sia lavur da Bachelor è alura sa resultà in project bunamain memia grond, conceda Gian-Marco Maissen. «Nus avain elavurà noss concept che n’ha la fin finala betg dal tut cuntentà l’Uffizi federal da cultura. E perquai hai jau alura decis da far vinavant sulet, era perquai che jau na vuleva betg crear ina chista uschè gronda che na fiss betg stada realistica da realisar», raquinta il futur magister. «Jau vuleva simplamain crear insatge simpel che resulta era entaifer in temp survesaivel e daventa en in product concret.»

E perquai n’è Gian-Marco Maissen alura era betg stà trist che quai n’ha betg funcziunà cun l’Uffizi federal da cultura. «Sulet hai jau pudì trair pli svelt las decisiuns e n’hai era betg gi da resguardar las cundiziuns da l’uffizi.» Malgrà quai è el fitg engraziaivel per tut il sustegn organisatoric ed administrativ ch’el ha survegnì cunzunt durant las discussiuns e sedutas ch’els han gi cul team mess ensemen al Creaton. «Cunzunt las discussiuns ed il sustegn tecnic dad *Ignazio Perez* ed administrativ dad *Alina Müller* han gidà a fundar in bun punct da partenza per quest project. Era las ideas che nus avain ramassà pertutgond la dumonda, co ch’ina tala applicaziun pudess sa preschentar, m’han gidà fitg da far vinavant», reflectescha Gian-Marco Maissen.

Ina lingua memia pitschna

Ignazio Perez da la Lia Rumantscha saja era stà quel che haja prendì si contact cun las duas grondas plattafurmas enconuschentas per emprender linguas. Ma quellas n’hajan gi nagin interess. Il rumantsch saja ina lingua memia pitschna per Duolingo e Babble.

Igl è però sa dà, era grazia ad Ignazio Perez, il contact cun quella plattafurma svizra che sa numna Brian. «Ils responsabels da Brian han subit mussà interess e ma sustegnan er uss. Els mettan per la durada da quest onn gratuitamain a disposiziun lur program», declera Gian-Marco Maissen la collavuraziun. «Els èn interessads che lur sistem dad intelligenza artificiala possia emprender ed ir enturn cun rumantsch. Quai è lur motiv da ma gidar.»

La part didactica sco sfida

Cur che la puntanada tecnica era dada, èsi i per la didactica. Quai saja stà in process lung e plitost stentus, ma cun la lavur haja el emprendì adina meglier tge ch’i dovria. «Il sistem da Brian funcziuna cun agid dad in chatbot, ma svelto hai jau badà ch’i fiss stà ina vaira lavur, perquai che jau avess l’emprim insumma gi da trenar il chatbot e da definir, tge dumondas che spetgan tge respostas per rumantsch», sa regorda il student da la SAP.

Uschia ch’el ha alura la fin finala gi l’idea, e quai è era sia tesa da la lavur da bachelor, da studegiar co che uffants pitschens emprendan ina lingua. «Quai na sun pel solit betg frasis cumplexs e litteraras, mabain simplas expressiuns da basegns u sentiments. Sco per exempel: mamma, jau hai fraid u mamma, jau hai fom», declera Gian-Marco Maissen. E grazia a quel punct da partenza ed in zic sustegn dad in nov mez d’instrucziun, che n’è anc betg publicità, ha Gian-Marco Maissen pudì cumenzar ad emplenir sia applicaziun cun las differentas lecziuns.

Pass per pass emprend’ins novs plets e po repeter quels cun in quiz en l’applicaziun Rumantsch2go! FOTOS SCREENSHOT RUMANTSCH2GO!

Curt suenter Nadal è il program stà accessibel al public e be cun communitgar quai sin ils chanals da medias socialas ha Gian-Marco Maissen gia pudì dumbrar 127 persunas registradas. «Da quellas ha insatgi gia emprais quatter uras e mez cun il program», dat Gian-Marco Maissen invista en la statistica che dovra lura era per finir sia lavur da Bachelor en in mais.

Diesch chapitels accessibels

Actualmain èn diesch chapitels per emprender sursilvan accessibels. Sche insatgi chatta anc in sbagl, saja el cuntent sch’ins dettia in curt resun, renda Gian-Marco Maissen attent. El posia numnadamain far correcturas direct cun ses telefonin. Ma uschiglio saja pel mument sia lavur cun quest program fatga. Il focus tutga actualmain a la lavur da Bachelor.

Gian-Marco Maissen n’excluda però betg da forza lura tuttina anc far vinavant e porscher dapli lecziuns e forza er anc en auter idiom. La fin finala dependia quai però era dal basegn da temp e da finanzas ch’i duvrass per far vinavant. «Jau less pudair tegnair quest program uschè simpel sco pussaivel e betg ma stuiar metter sut squitsch pervia da grondas investi-ziuns ch’augmentan lura puspè las pretaisas.»